

Tvorba akreditovaných kurzů na posílení kapacit kvalifikovaných pracovníků nebo specialistů do škol

Případová studie č. 12

Květen 2023

Zpracovatel
Ernst & Young, s.r.o.

1. Vstupní analýza

Tato případová studie je zpracována jako součást Závěrečné evaluace Operačního programu Praha – pól růstu ČR (dále „OP PPR“). Případová studie detailně analyzuje **projekt Rozvoj vyučování češtiny jako druhého jazyka** (dále „Projekt“), který byl pro případovou studii vybrán EY a schválen Zadavatelem. Jedná se o projekt zaměřený na podporu vzdělávání učitelů v oblasti vyučování češtiny jako druhého jazyka a na vznik inovativních didaktických nástrojů vhodných pro výuku žáků s odlišným mateřským jazykem (dále „OMJ“). Projekt byl realizován v rámci SC 4.2 Posílení kapacit pro interkulturní vzdělávání OP PPR. Aktivita se zaměřuje na tvorbu akreditovaného kurzu, tedy na úhradu především personálních a drobných provozních nákladů.

Při vyhodnocení efektů intervencí v této aktivitě jsme se zaměřili na udržitelnost výsledků intervencí a jejich efektů jak pro osoby z cílových skupin, tak podmínky pro tuto udržitelnost po skončení financování aktivit z OP PPR.

V souladu s Teorií změny jsme ověřili Mechanismus příležitosti, kdy by fyzická kvalita prostředí (prostředí, pomůcky) a nižší počet žáků ve třídě měl zlepšit možnosti pedagogů věnovat se individuálním potřebám žáků, včetně žáků z marginalizovaných skupin.

2. Abstrakt

Projekt Rozvoj vyučování češtiny jako druhého jazyka

CÍL: komplexní, udržitelný a trvale se rozvíjející systém vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti vyučování češtiny jako druhého jazyka včetně jejich metodické podpory.

32 měsíců – od 1. 5. 2020 – 31. 12. 2022

CÍLOVÉ SKUPINY:

Pedagogičtí pracovníci mateřských škol a prvních stupňů základních škol
Pedagogičtí pracovníci druhých stupňů ZŠ a SŠ – učitelé češtiny
Pedagogičtí pracovníci druhých stupňů ZŠ a SŠ – učitelé dalších všeobecně vzdělávacích předmětů

STAV

Nedostatečná nabídka kurzů Češtiny jako druhého jazyka

VÝSTUP

Akreditovaný kurz Češtiny a učebnice se cvičebnicí pro druhý stupeň základních škol

VÝSLEDEK

Rychlejší adaptace dětí s OMJ na výuku v pražských školách

FAKTORY ÚSPĚCHU

Stabilní instituce stojící za vytvořením a realizací kurzu

Zainteresovaní a motivovaní zaměstnanci FF UK

Podpora magistrátu při prezentaci kurzu, zapojení městských částí

Možnost prodloužit projekt a upravit realizaci kurzu během pandemie Covid

Nedostatečná nabídka kurzů Češtiny jako druhého jazyka

Projekt reagoval na situaci ve vzdělávání učitelů češtiny jako druhého jazyka. V Praze se zvyšuje počet žáků s OMJ, což vyžaduje jiný přístup k výuce češtiny. Školy se dlouhodobě potýkají jak s nedostatkem kvalifikovaných učitelů či lektorů, kteří by uměli tuto situaci řešit, tak i s nejasnou koncepcí toho, co je výukovým obsahem předmětu čeština jako druhý jazyk. Navíc chybí kvalitní didaktické materiály a učebnice, především pro druhý stupeň základních škol.

Učebnice pro druhý stupeň základních škol reflektuje specifika výuky Češtiny

V projektu byla vytvořena zcela unikátní učebnice pro druhý stupeň základních škol pro žáky s OMJ. Učebnice přináší základní slovní zásobu pro předměty druhého stupně. To řeší situaci žáků, kteří se až na druhém stupni učí nový jazyk, setkávají se už s poměrně náročným učivem, navíc mají docela blízko k nástupu na střední školu. Neznalost jazyka může znamenat horší kariéru.

Zdroje byly využity efektivně i během krizového období za pandemie

Krizovým obdobím pro realizaci kurzů bylo především období pandemie. I přes všechna související omezení bylo využito efektivně, a to k vytvoření online verze kurzu a jeho otestování v praxi, koncepční tvorbě další náplně provozu a zavedení online výuky.

3. Popis projektu

Projekt reagoval na nedostatečnou nabídku kurzů Češtiny jako druhého jazyka. Navíc se v Praze dlouhodobě zvyšuje počet žáků s OMJ, což vyžaduje jiný přístup k výuce češtiny. Tento problém navíc eskaloval v průběhu projektu, kdy začal válečný konflikt na Ukrajině. Školy se dlouhodobě potýkají jak s nedostatkem kvalifikovaných učitelů či lektorů, kteří by uměli tuto situaci řešit a češtinu jako druhý jazyk vyučovat, tak i s nejasnou koncepcí toho, co je výukovým obsahem předmětu. Navíc chybí kvalitní didaktické materiály a učebnice, především pro druhý stupeň základních škol. Projekt tuto situaci reflektoval, byl zaměřen na podporu vzdělávání učitelů v oblasti vyučování češtiny jako druhého jazyka a na vznik inovativních didaktických nástrojů vhodných pro výuku žáků s OMJ.

“ Chtěli jsme dát učitelům vodítko, jaká témata a jakými metodami vyučovat, jak učit gramatiku a správně všechno dávkovat. [respondent]

”

Projekt reagoval na zvyšující se poptávku cílové skupiny – učitelů základních a středních škol, kteří měli ve své třídě žáky s OMJ. V České republice existují pouze dvě univerzitní pracoviště, která nabízejí studijní program zaměřený na vyučování češtiny jako cizího/druhého jazyka. Ústav českého jazyka a teorie komunikace na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (příjemce) sice nabízí vysokoškolské studium zaměřené na výuku češtiny jako druhého jazyka, učitelé v praxi však v této situaci potřebují rychlé řešení. Akreditovaný kurz výuky češtiny jako druhého jazyka na českém trhu zcela chyběl.

Cílem projektu tak bylo vytvořit komplexní program (kurz) pro vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti vyučování češtiny jako druhého jazyka včetně jejich metodické podpory. Dalším cílem byla akreditace kurzu u Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Součástí kurzu měla být metodická podpora učitelů ve výuce – v rámci projektu jsou v plánu praxe účastníků kurzů pod vedením zkušených pedagogů, na základě přímého pozorování probíhala intervence ve výuce. Posledním cílem projektu byl vznik didaktického nástroje pro žáky staršího školního věku zaměřeného na výuku češtiny jako druhého jazyka v prostředí české školy.

Očekávaným výsledkem projektu mělo být navýšení počtu učitelů, kteří budou kvalifikovanými odborníky ve výuce češtiny jako druhého jazyka. Předpokládaný počet zapojených pedagogických pracovníků byl 40. Výstupem projektu měla být také učebnice, která zohlední jak soudobé trendy ve výuce a osvojování druhého jazyka, tak i specifickou slovní zásobu, která se váže k látce druhého stupně základní školy.

Projekt trval 32 měsíců a zahrnoval celkem 4 běhy kurzu, který byl v projektu vytvořen a akreditován. Část realizace projektu probíhala během pandemie Covid-19, kurzy tak probíhaly částečně online.

4. Charakteristika realizátora projektu a motivace k realizaci projektu

Realizátorem projektu byla Univerzita Karlova, konkrétně Ústav českého jazyka a teorie komunikace na Filozofické fakultě. Motivací k realizaci projektu byla zvyšující se poptávka cílové skupiny, tedy učitelů, po zlepšení výuky češtiny jako druhého jazyka. Téma vzdělávání žáků s OMJ nebylo při psaní projektu tak zásadní, během realizace však nabývalo na významu, především v souvislosti s válkou na Ukrajině. Počty žáků s OMJ se v hlavním městě zvyšují, především v některých městských částech (např. Praha 13).

“ *Když jsme projekt psali, vůbec jsme netušili, jak se trefíme do aktuální doby, o válce tehdy samozřejmě nikdo nic netušil. V dnešní situaci, kdy sem naráz přišlo několik tisíc ukrajinských dětí, je poptávka učitelů násobně větší než před projektem.* [respondent]

Ústav má studijní program pro běžnou výuku češtiny, ale také program pro výuku češtiny jako druhého, tedy nemateřského jazyka. Jedná se však o program komplexní, vysokoškolský, který se zaměřuje na výchovu nových učitelů. Program nebo kurz, který by se zaměřil na již pracující učitele, do realizace projektu neexistoval. Díky tomu, že má Ústav navazující magisterský program na výuku češtiny jako druhého jazyka, vnímal poptávku po zkráceném kurzu, který by refleктоval potřeby učitelů v praxi, byl více zaměřen na aplikaci a šlo by jej absolvovat během výkonu učiteléské praxe. Poptávka pocházela právě od učitelů, kteří se setkávají s dětmi a žáky s OMJ. Poptávku nebylo možné před realizací projektu řešit, neexistovala nabídka kurzu, který by potřebám učitelů vyhovoval. Ústav dělal krátké konzultace či ad hoc setkání, ale nebyl schopen poskytnout praxi v takovém rozsahu, jaký byl třeba pro skutečnou výuku.

Zároveň neexistovala učebnice, která by sloužila pro výuku češtiny jako druhého jazyka. Především pro druhý stupeň neexistovala žádná učebnice, proto byla pro tvorbu učebnice vybrána právě tato věková skupina žáků. Pro tuto skupinu je rychlá adaptace na češtinu zásadní, a to z několika důvodů. Tito žáci se poměrně brzy hlásí na navazující stupně vzdělávání, kde mohou neuspět, pokud jazyk včas neovládnu. Navíc i učivo se stává náročnějším, má svou specifickou slovní zásobu. Běžné učebnice češtiny pro starší žáky nefungují, témata, která jsou v učebnicích využívána, jsou buď pro dospělé, nebo spíše pro děti a starší žáky neoslovují (např. Témata práce, vztahy apod.).

To pak pro děti cizinců znamená významně nižší úspěšnost při přijímacích zkouškách na střední školy, ale i horší výsledky při testech. Ukazuje se, že i na středních školách (například při písemné maturitní zkoušce), jsou děti cizinců méně úspěšné, nemalé procento zkoušku opakuje.

5. Výsledky projektu a faktory jeho úspěchu

Přestože byl projekt realizován z velké části během pandemie, podařilo se vytvořit a akreditovat kurz, který má jak teoretickou část, tak i část praktickou, kde si učitelé mohou nabitě znalosti vyzkoušet v praxi a díky mentorovi otestovat jejich dobrou aplikaci. Tento kurz byl během realizace projektu čtyřikrát vyhlášen a realizován, pro učitele zdarma. Zároveň byla vytvořena zcela unikátní učebnice pro druhý stupeň základních škol pro děti s OMJ. Učebnice přináší základní slovní zásobu pro předměty druhého stupně.

“ *Nejdůležitější je učebnice – je poměrně mimořádná. Vybrali jsme učivo žáků na 2. stupni. Výběr nebyl náhodný, pro tuto skupinu nebyla vůbec žádná učebnice. Navíc, pokud se děti až na druhém stupni učí nový jazyk, setkávají se už s poměrně náročným učivem, navíc mají docela blízko k nástupu na střední školu. Neznalost jazyka může znamenat horší kariéru.* [respondent]

Projekt byl kvůli pandemické situaci o 6 měsíců prodloužen. V tomto prodloužení byla k učebnici vytvořena ještě samostatná cvičebnice pro procvičování češtiny doma. Z důvodu pandemie byla vytvořena i sada online cvičení, včetně automatického vyhodnocení. Mimo projekt ústav získal prostředky na vytvoření metodické příručky pro učitele, tím se stal kurz uceleným a komplexním.

Součástí kurzu byla povinná praxe, což vyžadovaly podmínky akreditace. Tato povinná praxe by byla prováděna, i kdyby toto nebylo požadavkem akreditace, je důležitou součástí

kurzu a praktického nácviku. Vzhledem k tomu, že účastníci kurzu jsou učitelé, cílem bylo poskytnout možnost využít zpětnou vazbu k tomu, co teoreticky zvládli. Toto není v učitelství běžnou praxí, takže učitelé tuto možnost velmi ocenili.

Covid průběh realizace ztížil, vysoké školy se během pandemie zavřely jako první. Nejprve nebylo zřejmé, jak bude projekt pokračovat, podmínky byly nejasné. Žádný z kurzů ale nemusel být zrušen, realizace proběhla bez zásadnějších problémů. Přitom digitální gramotnost účastníků kurzů (ale i realizačního týmu) nebyla v počátku valná. Obsahově se podařilo vše předat shodně, jako na běžném kurzu, přesto realizátoři kurzů považují fyzickou realizaci za vhodnější, i pro sdílení praxe a problémů, které jsou obdobné.

Jedním z klíčových faktorů úspěchu je realizátor projektu, kterým je Ústav českého jazyka a teorie komunikace. Díky zkušenosti s výukou češtiny jako druhého jazyka mohl ústav vhodně konstruovat krátkodobý kurz a oslovit také potenciální zájemce z řad učitelů, kteří potřebnost kurzu akcentovali.

O kurz byl poměrně značný zájem, byl prezentován nejen na stránkách fakulty, ale i na Facebookové skupině ústavu. Při prezentaci pomohl také Magistrát hlavního města Prahy, který oslovil pražské školy. Během realizace projektu přišlo také mnoho zájemců na základě doporučení kolegů, kteří kurz absolvovali. Větší zájem byl z Prahy 13 a z Prahy 5, kde je dlouhodobě vyšší podíl žáků s OMJ. Kurz byl po ukončení projektu ještě dvakrát realizován z rozpočtu města. Jeho další udržitelnost je zajištěna akreditací.

Informace o EY

EY je předním celosvětovým poskytovatelem odborných poradenských služeb v oblasti auditu, daní, transakčního a podnikového poradenství. Znalost problematiky a kvalita služeb, které poskytujeme, přispívají k posilování důvěry v kapitálové trhy i v ekonomiky celého světa. Výjimečný lidský a odborný potenciál nám umožňuje hrát významnou roli při vytváření lepšího prostředí pro naše zaměstnance, klienty i pro širší společnost.

Název EY zahrnuje celosvětovou organizaci a může zahrnovat jednu či více členských firem Ernst & Young Global Limited, z nichž každá je samostatnou právníkou osobou. Ernst & Young Global Limited, britská společnost s ručením omezeným garancí, služby klientům neposkytuje. Pro podrobnější informace o naší organizaci navštivte prosím naše webové stránky ey.com.

© 2020 Ernst & Young, s.r.o. | Ernst & Young Audit, s.r.o. | E & Y Valuations s.r.o.
Všechna práva vyhrazena.

ey.com